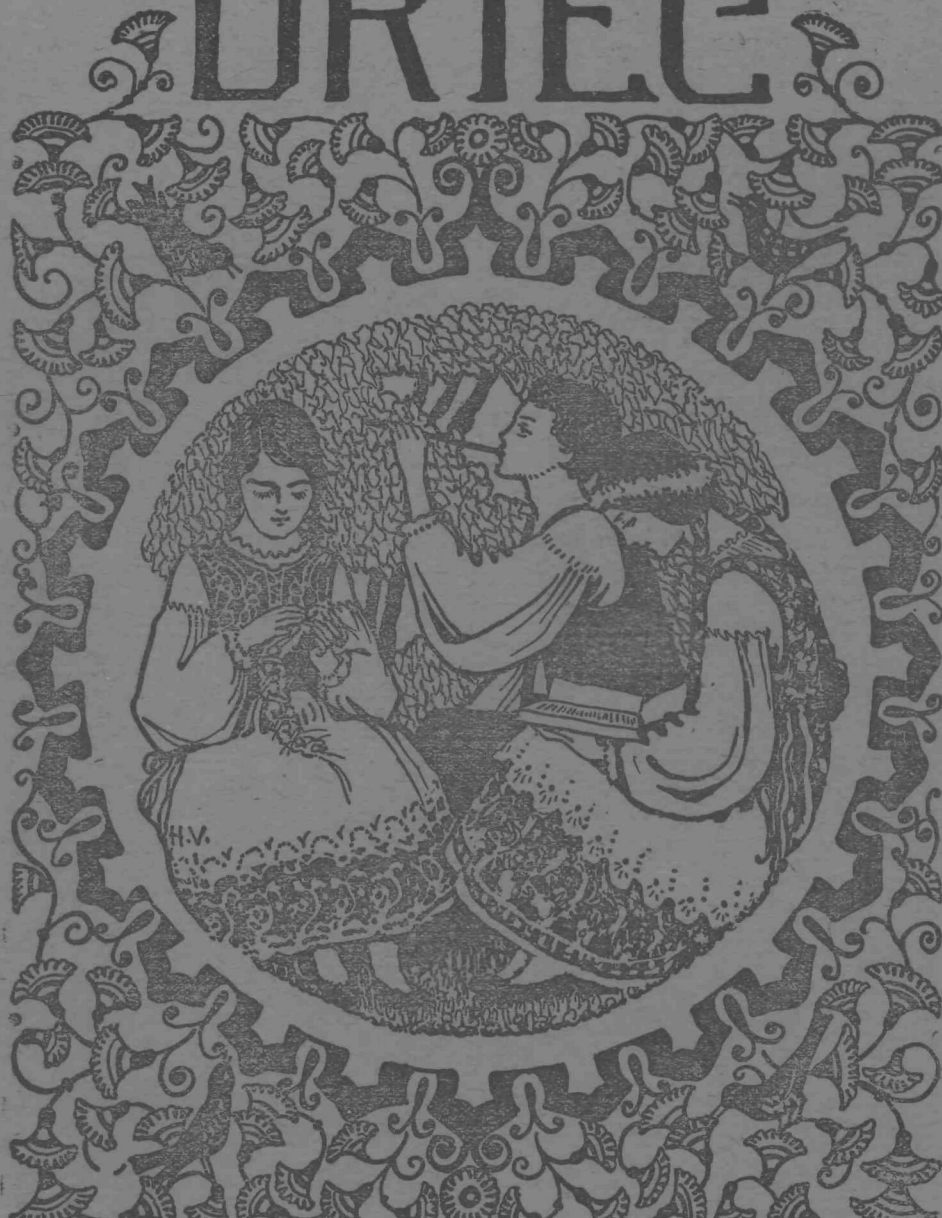

Poštnina pavšalirana.

URTEC

LIST S PODOBAMI ZA
SLOVENSKO MLADINO
S PRILOGO "ANGELCEK"
LEPNIK: 50. 1920 STEVILKA: 5.-7.

Vsebina:

Fr. Krizostom: Procesija. (Pesem.)	65
Ksaver Meško: Legenda o cerkvi pri Mariji na Zili.	66
I. Mohorov: Poletje. (Pesem.)	70
Leopold Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. (Konec.)	71
J. E. Bogomil: Majniško cvetje.	75
J. E. Bogomil: Romarski spomini. (Nadaljevanje.)	77
Cvetinomiški: Sin in hči.	79
Božidar Hojnikov: Potoček. (Pesem.)	83
Janko Polák: Poletni večer. (Pesem.)	83
Fr. Ks. Steržaj: Pomladni pozdrav.	84
Drobiž.	86
Kratkočasnice.	86
Slovstvo.	86
Listnica uredništva.	87
Besedna zastavica. (Zvezdana.)	87
Uganka.	87
Rešitev rebusa v 1.—2. števil. »Vrtca«.	87
Rešitev skakalnice v 1.—2. števil. »Vrtca«.	88
Rešitev rebusa v 3.—4. števil. »Vrtca«.	88
Rešitev demanta v 3.—4. števil. »Vrtca«.	88
Čitajte!	88

Vrtec s prilogo Angelček stane 18 K na leto. Izdaja društvo Pripraviški dom.

Urednik: Jožef Volc, župnik na Rovih. © Oblastem odgovoren: Ludovik Tomašič. © Za upravnštvo: dr. Jožef Demšar, prof. v Ljubljani, Sv. Petra cesta števil. 80. © Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELEČEK.

Leto 50.

Ljubljana, maja-junija-julija, 1920.

Štev. 5., 6., 7.

Fr. Krizostom :

Procesija.

*Rožno nadahnjeni
šipkovi cveti —
lilijski angeli,
z zarjo odeti,
spletajo vence.*

*Z makom prevlečeni
vroči trakovi —
v solnce oblečeni
jasni duhovi
venčajo pota.*

*S srebrom obrobljene
tenke meglice —
s snegom potrošene
tihe device
sipljejo mirte.*

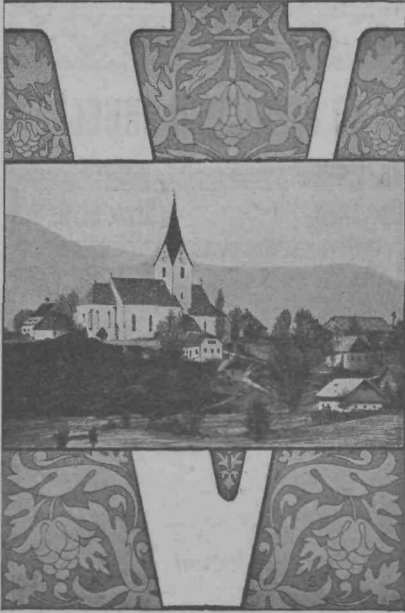
*V solnce zamaknjeni,
v raj potopljeni
zlati duhovniki,
z nebom spojeni,
nosijo Jezusa.*

*Himne zadivljene
k nebu kipijo:
duše in srca vsa
v spevih slavijo
božjo skrivnost.*

Ksaver Meško.

Legenda o cerkvi pri Mariji na Zili.

začetku sedemnajstega stoletja je bilo. Grof Ludovik, gospod grotenški in bekštajnski, je stal v mladem avgustovskem jutru ob visokem oknu na svojem gradu Landskron — še dandanašnji krasi njega slikovite razvaline strmo skalovje v tistem trikotu, ki ga tvori cesta, hiteča iz Beljaka proti Vrbskemu jezeru in proti Celovcu, s cesto, tekočo proti Osojskemu jezeru.

Mrko strmi približno štiriintridesetletni grof v dolino pod gradom. Jutranje solnce razsipava kakor najhujši zapravljivec svoje zlato na vse strani, kakor da hoče z njim razveseliti ves svet, vse žive in mrtve stvari. Njive in loge na beljaškem polju obliva s svojim bogastvom, vse stolpe v mestu in strme strehe mestnih hiš posipa z njim v rado-

darni razkošnosti. Okna predmestnih hiš se vsa radostno lesketajo ob ti razsipnosti nebesnega kneza. Vse je, kakor da strmé velike, jasne oči vesele gor v grad in voščijo mogočnemu gospodu napol razposajeno, napol ponižno in pokorno: »Dobro jutro, zlahetni gospod grof!«

A mrki vitez se bore malo briga za te prijazne pozdrave. Oči, mračno begajoče semintja čez solčno pokrajino, komaj vidijo vso to zlato jutranjo lepoto. Občudujejo je ne, še manj se je pa radujejo. Tudi ko mu pohité oči nekajkrat počez in podolž po njivah in travnikih pod gradom, po lepi, obsežni in rodovitni grajski zemlji, se je pravnič ne razveselé. Le huje ga zapeče v srcu, ko pomisli: »Komu zapustiš vse to? Ali — onemu?«

Zdrzne se, kakor da nenadoma začuti ob srcu pekočo bolečino. Goste, črne obrvi se mu naježijo še huje. S stisnjeno pestjo srdito udari po široki hrastovi polici ob oknu, kakor da mu je ona zadela ta bodeči vbodljaj v srce in mu razburkala v duši še močnejše valove gneva.

Tako je ves prevzet od srda, da niti ne sliši, ko nekajkrat boječe, oprezno potrka, in se čez čas tiho, polagoma in previdno odpró velika hrastova vrata. Zato se tudi ne okrene, ko boječe vstopi vitka mlada gospa in s počasnimi, oklevajočimi koraki stopa čez dolgo sobo.

Gospa grofica je slutila, da bo našla grofa pri najslabši volji. Saj je vedela, da se srdi nanjo od trenutka, ko je videl nje prvorojenčka

— prvič in zadnjič. Z divjim pogledom jo je ošvignil tedaj, da je od strahu zaprla oči. Zakaj le predobro je poznala njegovo divjo нрав, neukrotljivo njegovo jezo. Zato ji je za hip zastalo srce v mrzli grozi ob misli: »Zdajzdej plane name in me v svojem srdu ubije.« A se je ne pričakovano okrenil in je odšel, brez zle besede sicer, a tudi brez vsake dobre in tolažeče, ki bi je bila tedaj ona tako potrebna.

Vseh štirinajst dni odtedaj se nista videla.

Zato se bliža zdaj možu tako strahoma, neodločno, kakor da se hoče zdajzdej ustaviti, se naglo obrniti in zbežati iz sobe in iz mozeve bližine. Z obema rokama objame mali zlati križec na prsih, dar rajne matere. Stiska ga med drhtečimi prsti in ga pritiska na prsi, kakor da upa, da se ji srce iz njega čudežno navzame poguma in moči.

»Gospod Ludovik!« Grof se ob znanem glasu naglo, osupel okrene.

Za hip onemi od srda, ko zagleda grofico. Nekoliko blede lice, obrobjeno z gosto, kratko črno brado, se mu zalije s krvjo — grofica to opazi s strahom, ker vé, da spet prihaja naval divje njegove jeze. Trepetaje čaka, da jo zapodi s srditimi besedami.

A gospod Ludovik se danes premaša. Ko vidi mlado ženo pred seboj tako blede in potrto, ko vidi njen solzni, preseči pogled, s silo zaduši vse ostre, osorne besede, ki mu jih udihava prva jeza. Prevzame ga tudi nekaka radovednost, kaj važnega mu ima povedati žena, da si je upala priti k njemu. Zakaj nekaj izredno važnega mora biti, sicer bi gotovo ne bila prišla. — Obrne se napol od nje in čaka.

»Šla bi danes k Mariji na Zili; če vam ni neljubo, gospod Ludovik?« zaprosi s tihim, plašnim glasom grofica.

»Konji stoje v hlevu. Zapovejte, da jih vprežejo,« pritrди mrzlo, a nekako osuplo grof, ne da bi pogledal soprogo.

»In otroka bi vzela s seboj,« komaj slišno dahne grofica.

Kakor da ga je zadel nenaden, močan udarec, se grof bliskovito okrene k soprogi.

»Otroka? Haha! Lahko! V Dravo ga vrzite spotoma!« reče hripavo. Stopi potem nekaj korakov proti grofici, kakor da jo hoče v besni jezi, ki mu je spet vzela vso razsodnost, napasti.

Grofica se plašno umakne.

»Ne srdite se, gospod Ludovik!« milo zaprosi in po bledih licih se ji usujejo svetle solze. »Poslušajte me! Sanjalo se mi je to noč, da naj grem z detetom k Mariji na Zili. Tam da mi bo pomagano. Peš naj poromam tja. Zato vas zahvaljujem za vašo prijazno ponudbo — ni treba voza.«

Tiho je nekaj hipov v sobani. Grof strmi nemo predse in si nemirno gladi brado. Kakor se zdi, so ga grofičine besede nekako zmedle. Zdaj pač razmišlja o tem nenavadnem, kar je bil pravkar šlišal.

A nenadoma se rezko zasmee.

»Haha, to se vam je sanjalo, gospa Barbara Elizabeta? Lepa božja pot h kupu razvalin! Leta 1580., ko se je cerkev porušila, res še niste

bili tukaj. A če še niste videli, da cerkve na Zili ni več, pogledajte kar tukaj skozi okno! Par razdrapanih zidov, ki se danes ali jutri tudi lahko poderó, vidite. Sicer sama groblja!«

»Vem, gospod Ludovik. A sanjalo se mi je tako živo, da je otrok tam ozdravel! Ne morem se obraniti upanja, da mi hočeta Bog in Marija tam pomagati. Koliko sem že premolila! In koliko — pretrpela!«

Zadnje besede je grof bolj uganil nego slišal, ker so se izgubile v bolestem joku.

»Vzemite dva oborožena služabnika s seboj,« odloči gospod Ludovik in se obrne še bolj v stran, da ne vidi ženinih solz. »In dojiljo ali kako drugo služkinjo. Sami vendar ne boste nosili onega — onega — a saj ni moj otrok!«

Zadnje besede je zavpil in naglo stopil k oknu.

Grofica se vsa strese. Le predobro začuti odurno in strašno sumnjo, ki je izzvenela iz teh moževih besedi. Polagoma, ker je bila od boli in strahu malone vsa odrevenela, privzdigne roke. Drobni prsti se ji spet oklenejo zlatega razpelca na prsih. Tesno ga pritisnejo na trpeče srce.

Čez hip, ko preмага najhušo boleost, dé vdano in pohlevno: »Pa pojdemo! Hvala vam, gospod Ludovik. Z Bogom!«

S sklonjeno glavo odide iz sobe. Rame ji nalahko podrhtevajo od joka.

Grof ni odzdravil na njeno slovo in ni pogledal za njo. Naslonil se je čez okno, daleč vun, kakor da si želi mnogo mnogo svežega zraka, da ga jeza in boleost ne zadušita. Močne prsi se mu naglo, visoko dvigajo. Polglasno hrope, tako ga spet muči stara njegova napaka, silna jeza. A ne more je ukrotiti ob misli na dete — misli, ki mu kakor težak kamen leži na srcu že vseh štirinajst dni od otrokovega rojstva sèm in mu ne da miru ne ponoči, ne podnevi.

Kako se je veselil svojega prvorojenca, kako težko je pričakoval vsa ta štiri leta, kar je poročen, potomca in dediča svojih gradov in širnih posestev! Ko mu je po letih težkega čakanja žena priznala, da se mu vendar kmalu izpolni srčna želja, kako je bil tedaj ves srečen! Sporočil je to veselo novico takoj bratu Antonu v Gradec in ga je naprosil, naj bi bil on otroku krstni boter — zakaj fant mora biti, o tem niti dvomiti ni maral. Sestavil je bil že načrte za razkošne gostije in blesteče viteške igre, ki jih priredi ob tej krstni slovesnosti.

A dan otrokovega rojstva ga je pahnil iz nebes najlepših upov in najslajšega pričakovanja v noč in pekel najgorjega obupa. Otrok, s kožo kakor hrastova skorja! Kdaj je že kdo videl tako dete? In njegovo dete — dete enega najodličnejših plemenitašev v deželi! Ogaben nestvor proti otroku najzadnjega njegovih podložnikov! »Ali je to človeški otrok, ali ima dušo?« se je vpraševal v dvomih, ko mu je stari logar Emanuel — sumi, da je napeljala starca na to grofica! — pred nekaj dnevi previdno omenil, ne bi li kazalo, da pokličejo iz Beljaka frančiškanskega gvardijana, da krsti dete natihem in skrivnem.

Dasi mu je stari poštenjak Emanuel med vsemi služabniki najljubši in sme izreči marsikako besedo, ki je drugi ne bi smeli, ga je tedaj vendar ostro zavrnil. Kako ga ne bi? Saj ga mora biti preveč sram takega potomca pred vsakomur! In zdaj ga naj pokaže patru gvardijanu? Ali bo pater molčal? Ali ne izve vse mesto! Če že ne ve? — — —

Grof zaječi, tako ga speče ta misel na sramoto, ki je dolgo itak ne bo mogel prikrivati, če ni že splošno znana. Zakrije si oči z rokami, kakor da se hoče tako obraniti strahov, ki silijo vanj od vseh strani.

A misli mu v srcu neusmiljeno kljuvajo dalje.

Odkod vendar na otroku ta strašna pokaženost, ki ji ni videl še nikjer in nikdar enake? Emanuel je ugibal, če znabiti odtod, ker je grofica tako rada posedala pod hrastom na grajskem dvorišču? Ukazal ga je takoj posekati. Ves les in vse vejevje do zadnje šibice je dal zložiti na grmado in sežgati. Peči ni vreden! A kaj je bilo s tem pomagano? Dete je ostalo iste nakaznosti: vse lice in vse drobno telo pokrito z raskovo, gubasto in razpokano kožo kakor lub starega doba!

Drugokrat je Emanuel sporočil, da je nekoč v usodnem času brezdvomno proklela stara ciganka, čarovnica, grofico in kličala na njo ves srd božji. Ciganko so namreč zasačili hlapci pri tatvini in jo zato pretepli. Torej se ji ni zgodila nobena krivica. Pa bi mogel Bog, če res je v nebesih in neskončno moder, kakor uče njegovi služabniki-duhovniki, grožnje in kletve take ženske uslišati? Kje bi bila njegova pravičnost, če bi nedolžnega za tako malenkost takó strašno kaznoval? Kakšen Bog bi bil to? Sicer pa on itak ne veruje v Boga! Več let že ne, odkar je bival nekaj časa zunaj v Nemčiji in se je tam seznanil z učenimi in prosvetljenimi možmi. Ti so mu dokazali, da Boga ni. Ni mogoče, da bi bil! A če bi bil dozdej veroval vanj, zdaj ne bi mogel in ne maral več. A vendar! Skoro nekako želi, da bi Bog bil. Samo, da bi se mogel srditi nanj, da bi mu mogel na kak način pokazati svoje sovraštvo, ker ga je udaril tako strašno s tem detetom...

Zaškriplje z zobmi v onemogli jezi, zagrozi s pestjo proti nebu: »Če si tam gori, vedi, da te sovražim!«

A nebo se boči nad gradom in nad vso krajino sinje in mirno, kakor da siplje Bog čez svet sam blagoslov navzlic vsej nehvaležnosti, s katero mu vrača svet premnoge dobrote.

Ker se mogotec ne more znesti nad Bogom, mu sledé razvnete in razbolele misli spet ciganki. Ah, ko bi jo dobil! V hipu bi visela na lipi pred grajskim obzidjem... Ne! Konju bi jo dal privezati za rep, mlademu žrebcu, ki še nikoli ni čutil jezdeca na sebi. Naj bi divjal z njo z gradu dol v dolino, širom in križem čez polja, kamor bi hotel. To bi bila kazen! In vendar še majhna v primeri z njegovo nesrečo.

(Nadaljevanje.)

J. Mohorov :

Poletje.

1.

Polje širo —
morje setev tam šumi,
neizmerno
solnce z žarki ga poji.

Da nosila
zemlja bi stoteren sad,
zrna bila
prej vsejala je pomlad.

In iz koč
kmetič se v nebo ozre:
»Čuvaj, Oče,
mene in poljé!«

2.

Tema nad gozdovi gre,
vse zaspane so poljane,
cvet na solčni veji mre,
list nikoder se ne gane.

Ĥuda ura nad zemljo —
težka groza vseokoli.
Ptič se je v vejevje skrila,
kmet se je odkril in moli.

3.

Sredi polja rdeči maki
kakor kri,
kakor na zlato prišiti
dragi kameni.

Veter veje —
setev plan se valovi:
preko polja glas drhti:
hvala, hvala!

4.

V poletni dan je v polje šel,
spev mu je v uho donel
veselih žanjic . . .

In sredi cvetic
utrujen, žalosten je sel,
pokril oči in zaihtel:

»Jaz nisem njive nič zoral,
jaz nisem njive posejal,
oj, kaj bom žel in kje
bom spal?«

Iz zgodovine kranjskih trgov.

2. Cerknica.

Leop. Podlogar.

(576 m, 1547 prebivalcev.)

Trg Cerknica leži severno od čudapolnega, širom sveta znanega cerkniškega jezera. Mimo drži cesta, ki vodi z Blok na Rakek. Ondi so imeli v mirnih časih (do italijanske okupacije) Cerkničani železniško postajo. Železna proga od Ljubljane do Trsta se je otvorila vpricho cesarja Franc Jožefa I. (1848—1916) dne 17. julija 1857. leta. Trg Cerknica se razprostira ob Cerknishčici. Ta izvira v župniji Sv. Trojice, pod vasjo Gradiško v bloških hribih. Po triurnem teku mimo Podslivnice, Begunj, Cerknice in Dolenje vasi se izliva v jezero, in sicer v sesalko ali jamo Rešeto blizu Križa.

Svet v cerkniški okolici je srednje rodoviten. Ljudstvo se peča večinoma s kmetijstvom in z lesno kupčijo. Zasluzek ima v gozdu, pri voznji in pri živinoreji. Glede živinoreje je opomniti, da redijo Cerknichani zaradi obilne voznje posebno lepe vole večjega plemena, pšenične ali sive barve.

Trg Cerknica sam šteje 1547 prebivalcev, skupna občina pa 5311, ker obsega poleg trga še 21 vasi. Med njimi je največja Dolenja vas s 596 prebivalci. V trgu je od leta 1898. okrajno sodišče. Prej je spadal trg pod sodnijo v Logatcu, kamor politično še sedaj pripada.

V trgu je župnik-dekan, ki oskrbuje z dverna duhovnima pomočnikoma 4185 duš.

Šola v trgu je štirirazredna s tremi vzporednicami in dvorazredna obrtno-nadaljevalna šola za dečke. Občina Rakek ima tudi svojo šolo, dvorazredno. Tudi tam poučuje verouk trška duhovščina.

Cerknica je izmed najstarejših trgov na Kranjskem. Pravljica pripoveduje, da je stal trg v starodavnih časih bolj proti Martinjaku, v pol ure oddaljenem Viševku. Ker so bili pa sovražniki ta trg razdejali, so se naselili ljudje okoli cerkve na sedanjem kraju. Naj bo kakor že s pravljico — gotovo je, da je bila cerkniška okolica že zgodaj obljudena. V bližini Cerknice so se našli ostanki prazgodovinskih stanovalcev. Oziraje se na Valvazorja,¹ ki govori o nekem starem mostišču in zabitih kolih v cerkniškem jezeru, so mislili nekateri starinoslovci, da so to ostanki prastarih naselbin, takozvanih mostišč ali stavb na koléh. Leta 1864. so preiskali to starino učeni tuji in domači geologi in prišli do zaključka, da je vezalo to mostišče jezerski breg z Malenškovim mlinom, ki je stal še v začetku 18. stoletja na jezeru. Sploh bi bilo dajalo jezero zaradi rednega odtekanja mostiščarjem le malo varnosti.² Dosedaj so se pač našli sledovi takih stavb na ljubljanskem barju blizu Iga in ob Ljubljani. Barje je pokrivala še v srednjem veku jezerska voda. Vsled tega je bilo za tako vrsto naselbin kaj pripravno. Starinoslovci pa sodijo, da se je končal ta način naseljevanja ljudi že več kot tisoč let pred Kr. Jasno se pa vidi to, da je te mostiščarske naselbine uničil požar, bodisi, da je nastal slučajno, ali pa, da so ga zanetili sovražniki. V poznejši dobi se pa ljudje niso več naseljevali na vodah, ampak na strmih, dobro utrjenih hribih, ki jih imenujemo sedaj »gradišča«.

Cerkniško jezero z okolico je bilo znano že Rimljanom pod imenom »lacus lugeus«. Mimo njega so imeli speljano cesto v Trst.³ Rimski pisatelj Strabo pripoveduje o cesti, ki je »držala iz karniške vasi Tergeste (Trst) čez Okrà do nekega zelo močvirnatega, jezerišču podobnega kraja in potem naprej proti vzhodu do Krke in proti južovzhodu do Kolpe«. Ta cesta je ona stara cesta, katere sledovi se opažajo od Trsta čez Gaberk (550 m) na Senožeče in naprej proti Cerknici.⁴

V tej smeri je prišel od morja rimski vojskovodja Oktavijan leta 44. pred Kr. Vodil je rimske legije zoper Japode ter Latobike in se polastil utrjenih gradišč ob gorenji Pivki. Ko je premačal Japode, je prodiral naprej proti Ložu in se polastil zahodno od sedanjega Loža mesta Terpo.

Ravno prej omenjena cesta je dobro služila pozneje tudi misijonarjem, ki so prižigali tod med neverniki luč svete vere. Prihajali so menda iz Ogleja, pa še bolj verjetno, da naravnost iz Trsta, kjer je bila že za časa Rimljanov ustanovljena škofija. Menda prvo in najstarejše misijonsko okrožje v tem kotu je cerkev v Cerknici, ki je stala

¹ Valv. I. 636.

² Dimitz, G. Kr. I. 4.

³ Dimitz, G. Kr. I. 29.

⁴ Mittheil. 1851—34, 1854—7.

že davno, preden se je začel razvijati ob jezeru trg, t. j. stala je že v dobi pokristjanovanja Slovencev, v devetem stoletju. Okoli nje se je naselilo polagoma obilo stanovalcev. Od »cerkve« so tudi dobili ime trg, jezero in vsa kotlina.

Cerkniška kotlina je bila v starih časih last oglejskih očakov. Cesar Konrad II. (1024—1039) je naklonil že leta 1028. očaku Poponu (1019—1042) pokrajino Karsijo, kamor je spadala tudi Cerknica.¹ Leta 1040. je podelil istemu cesar Henrik III. (1039—1056) petdeset kmetij. Te more oglejski očak obdržati zase ali jih zamenjati ali storiti z njimi, kakor spozna, da bo prav.²

Leta 1136. je ustanovil oglejski očak Peregrin I. (1132—1161), sin koroškega vojvoda Henrika, iz rodovine Šponhajmov, cistercijanski samostan v Stični. Temu samostanu je bil tudi nadalje zelo naklonjen. Leta 1145. mu je podaril dve vili (duas villas) v Cerknici. »Villa« pomeni tu veliko kmetijo, graščino, kakor so jo imeli stiški menihi tudi v Laščah (1145) in na Slevici pri Laščah (1230).³

V poznejši dobi so podeljevali oglejski očaki take velekmetije tudi posameznim plemičem. Tako beremo, da je podelil oglejski očak Peter nekaj kmetij Malhu Cerkniškemu (de Cirknitz) in Vornoru Cerkniškemu.⁴ Leta 1300. se omenja v očakovih podarilnih pismih Rakek (Rachach), l. 1377. Grahovo (Grothonu).⁵

Oglejski očaki so se v cerkniškem trgu večkrat mudili. Ker so nastopali nele kot cerkveni knezi, ampak tudi kot svetni vladarji, so prihajali z vojaškim spremstvom. V njih spremstvu so bili tudi njih podložni plemiči iz okolice in njih uradniki. Za vse je bilo treba pripraviti primernih prostorov, koder so se mudili. Za te so tržani sami poskrbeli, da so bili pripravljene za vse slučaje. Oskrba takega spremstva je zahtevala veliko troškov. Veselili so se ga pa trgovci in obrtniki, pa tudi okolica, ker se je spečavalo ob takih prilikah blago za lepe denarje.

V spremstvu enega izmed oglejskih očakov je prišel v te kraje tudi sloveči italijanski pesnik Dante Alighieri (1265—1321). On opeva jezero v XXXII. spevu »Pekla«. Pred seboj gleda zamrznjeno jezero, podobno debeli stekleni plošči. Pri tej priliki opisuje muke onih pogubljenih, ki so izdali v življenju svoje sorodnike. Bil je Dante menda tudi na Javorniku, vsaj omenja ga z imenom Tabernich.

Dalj časa se je mudil v Cerknici l. 1335. očak Bertrand (1334—1350), ravnotako pozneje očak Ludovik della Torre (1359—1365). Bistriški opat Nikolaj je tedaj neprestano hodil okrog njega in ga nagovarjal,

¹ Mittheil. 1891. 53.

² Schumi, Urk. u. Reg. Buch I. 34.

³ Schumi, U. u. R. B. I. 99.

⁴ Schumi, Archiv II. 251.

⁵ Mittheil. 1855. 94.

naj bi naklonil prostrano cerkniško župnijo bistriški kartuziji. V to je privolil l. 1360., pa svetna gosposka in duhovniki so se temu odločno uprli. Leta 1382. je zadela bistriški samostan huda nesreča: uničil ga je silovit požar. V tej zadregi se je obrnil bistriški opat naravnost v Rim, in po dolgih in hudih pravadah in odporih so dosegli Bistriški, da je potrdil Rim l. 1395. končnoveljavno utelešenje cerkniške župnije kartuziji v Bistri. Cerkniški župniki so bili odslej le namestniki ali vikarji bistriških opatov. To je trajalo dotlej, da je bil zatrt bistriški samostan, 29. januarja l. 1782.

Iskati nam je sedaj še gradu, utrdbe, pod čigar okriljem se je razvijal trg Cerknica. Pol ure za Cerknico je stal gradič, ali bolje rečeno, nekak bramben stolp, turn, na tamošnjih lokah ali senožetih. Ta turn v lokah je dobil nemško ime »Turnlack« (Vlake, Loka, Loško). Ta kraj je najprijaznejši v celi cerkniški okolici. Iz prijetne višine se nudi človeku razgled po jezeru in po lepih travnikih z rodovitnim poljem.

Svoj čas so prebivali v tem gradiču plemiči Palmburg. Od njih so ga prevzeli bistriški opatje, ki so v poletnem času navadno prebivali tu.¹ Zraven gradiča je stala cerkev sv. Lenarta, a je že davno ni več.

Trg Cerknica, nekdam v oblasti oglejskih očakov, je prešel v začetku X. stoletja pod graščino Hasberg pri Planini. Tu so gospodavali najprej goriški grofje, za njimi mogočni Celjani, za temi pa Habsburžani, ki so dajali grad z graščino v zajem ali pa jo prodajali v last raznim plemiškim rodom.

Od nekdam je bila v cerkniškem trgu živahna kupčija s soljo. Tovorili so jo Čiči in Kraševci od morja ssem vsak teden. Tu so imeli svoja skladišča. Semkaj so prihajali tovorniki. Ti so sol pokupili ali zamenjavali za žito in drugo blago. Raznašali so jo potem na vse strani po deželi, zlasti po Dolenjskem.

Trg Cerknica je bil zgodaj obljuden in razvit. Izpričano je, da se je izvažalo odtod že v začetku novega veka proti Trstu mnogo lesa in tovorilo z lesnimi izdelki. Dežela je sicer hotela obdačiti lesno obrt in trgovino, a ljudstvo se je pritožilo zoper te namere na cesarski dvor. Odposlanci so zatrjevali, da ljudstvo ne more živeti ob samem poljedelstvu in skromni živinoreji. Lesna obrt pa, kar je je pri njih razvite in razširjene, in nekaj vožnje, je le postranski zaslužek, brez katerega bi padlo ljudstvo v nedopovedljivo siromaštvo. To je nagnilo cesarja Maksimilijana I. (1493—1519), da je prepovedal stanovom vsako novo obremenitev Cerknice.²

Kakor po več krajih okoli Ribnice, po Blokah in drugod so nekoč tudi okoli Cerknice izpremenili veliko lesa v pepel in žgali pepeliko, t. j. ogljikovokisli kalij, ki se rabi pri izdelovanju stekla v steklarnicah

¹ Valvazor XI. 578.

² Dimitz, G. Kr. II. 104.

ali glažutah. Steklarnico imamo sedaj samo eno in sicer v Zagorju; v prejšnjem času jih je bilo pa več. Takó ena v Ljubljani v trnovskem predmestju, druga na Fužinah pri Dev. Mariji v Polju, ki je bila last plemenitih Kissel. Do leta 1820. se je delalo tudi v steklarnici v cerkniški okolici pod Javornikom.¹

(Konec.)

Majniško cvetje.

J. E. Bogomil.

Zazvončkali so zvončki na bregu, trobentice so zapele, in vrbe ob potoku so dale otrokom vsega potrebnega, da so zapiskali na piščali.

Prebudila se je zemlja in je vprašala: »Kaj pa vse to pomeni?«

Zbor krilatih pevcev ji je odgovoril: »Pripravi se! Bliža se dan, ko bo stopila med nas Kraljica majnika, lepa, mogočna, veličastna.«

In zemlja je pretrgala svoje ledene vezi, zrahljala svojo trdo skorjo, in vsak dan so rile iz ruše nove cvetice, preproste, a vendar lepe.

Koncem aprila pa so zapeli pri fari zvonovi majnikovo pesem. Rozinova Katinka je šla iz šole. V cerkvi so pripravljale dekleta šmarnični oltar. Neizrečeno lep je bil. Marija je bila vsa v cvetju, a sama še lepša kakor vse sveže in ponarejene rože. Kako bi bila Katinka tudi rada pomagala dekletom! Pa si ni upala.

Urno je pohitela dalje — proti domu. Ondi na travniku — se ji je zazdelo — da jo kar prosijo cvetke: »Katinka, nesi nas Mariji!« Katinka jih brž nabere nekaj vsake vrste in jih nese domov, da jih postavi na šmarnični oltarček v hišnem kotu.

»Tebe, Marija, želim poslaviti,
šopek cvetlični prinesem ti v dar —
sklenila sem vselej te zvesto ljubiti,
o, ne zavrzi darilca nikar!«

Tako je zapela — ne Katinka, ampak Katinkina duša, tako je odmevalo v njenem srcu.

»Marija, kaj bi pa še rada?« je otroško vprašala potem. »Kakšnih cvetic pa še pogrešaš?«

»Neminljivih, nezvenljivih, večno lepih,« ji je tajnostno zašepetal neki glas.

»Kje naj jih dobim?«

»Pri mojem dobrem Sinu.«

»In kam naj jih vsadim?«

»V svoje srce. Saj si brala v šoli: Oltar najlepši je srca oltar...«

¹ Illyrisches Blatt 1820. 18.

Katinka se zamisli. Lepo je ozaljšala Marijo in kotiček, krasen je pogled na šmarnični oltarček, domača hiša e kakor cerkev . . . Zavzeta gleda to lepoto. Toda čez par dni . . . ? Vse bo zvenelo. Treba bo novega cvetja!

Sedaj razume tisti tajnostni glas: Marija želi še drugih cvetic, neminljivih, nezvenljivih, večnolepih . . .

Za šmarnični oltarček je res natrgala novega cvetja in skrbela še ves mesec za njegovo lepoto. A utrjevala se je odločno tudi v misli:

»Katinka, nesí nas Mariji!«

Vse to bo za Marijo premalo! Mati večnega Boga hoče tudi večno-lepega cvetja. Kakor skrbim za šmarnični oltarček v naši hiši, tako in še bolj moram skrbeti za oltar v svojem srcu. Lep mora biti, to hoče Bog, to hoče Marija!

In sklep njen je izzvenel v vroči prošnji:

»Le kliči nas, venčani maj,
k Mariji v nadzemeljski raj!
Da večno veseli
Mariji bi peli,
o Jezus, to milost nam daj!«

Romarski spomini.

J. E. Bogomil.

2. Ne sme na božjo pot!

Na mizi je ležala praznična ruta in mašna knjižica. Poleg nje je pa stala bogatozaložena usnjata torbica. Na klopi ob oknu je pa sedel Kopišarjev Jožek, in oči so mu razodevale, da je ta trenotek tam nekje v sredi med jokom in nasmehom. Čaka, kako bo ...

V hišo stopi Kopišarjeva Mana, starejša sestra njegova. Praznično je oblečena. Odpravlja se na božjo pot k Mariji Pomagaj na Brezje.

Brezje! Naša narodna božja pot! Iz vseh krajev Slovenije prihajajo dannadan romarske trume v to prostorno svetišče Marije Pomočnice. Krasna okolica v podnožju veličastnih gorenjskih velikanov, mogočna, visoka romarska cerkev, ljubko oko Matere božje, ki se tako milo ozira na vsakega novodošlega romarja: vse to vleče srca pobožnih romarjev, da vedno in vedno spet zahrepené k Mariji gor na Brezje. Kopišarjeva Mana je bila tam že petkrat. In vendar gre danes spet z istim veseljem, kakor bi šla prvič. O, pri nebeški Materi je dobro biti!

Zdaj se Jožek zgane.

»Mana!«

»Saj sem ti že povedala!«

»Mana, no — Mana!«

»Že veš, kako je bilo lani!«

»Mana — lepo prosim!« Beseda mu zastane, v očeh se mu posveti.

»Ata in mama sta rekla, da ne! Ne morem pomagati.«

»Oh, Mana — no!«

Hudo je Jožku! Rajši bi bil sedajle desetkrat po vrsti tepen, rajši cel dan zaprt, rajši bi pretrpel kakršnokoli kazen, samo da bi smel na Brezje! Hudo boli taka kazen. Nobenega udarca, nobene telesne bolečine — zato pa duša tolikobolj potrta ... Mana odhaja.

Otožno se ozira Jožek skozi okno za njo. Njegov duh splava za dobro leto nazaj. Takrat je bil tisti nesrečni dan, ki je kriv današnjih Jožkovih solzâ in vzdihov, hrepenenja in trpljenja.

K Sv. Joštu je šel z Mano. Pa Murnikov Peter je bil z njima. Fanta sta se v cerkvi hitro naveličala. Zato jima je Mana dovolila, da smeta malo vun. Pri cerkvenih vratih naj jo pa počakata, da bodo šli potem vsi trije skupaj domov.

O, kako je bilo zunaj prijetno! Kako daleč se je videlo po svetu! Vsa vesela sta ogledovala fanta ta lepi, ljubi božji svet; preštevala cerkve, ki so bile nasejane po prostrani ravnini — malo manj kakor je zvezd na nebu — pa iskala domači zvonik prijazne cerkvice pri Sv. Duhu.

Kar pade Murnikovemu Petru nesrečna misel v glavo: »Jožek, skrijva se! Ali naju bo Mana iskala! Domov pa tako znava! Saj vidiš, kje je cerkev.«

Res sta jo mahnila v les. Tam v grmovju sta se skrila in pričakovala, kdaj ju bo pričela Mana klicati.

Ko je prišla Mana iz cerkve in videla, da ni fantov nikjer, se je silno prestrašila. Šla je okroginkrog cerkve — povpraševala — iskala — klicala — jokala. Rada bi bila šla domov, pa si ni upala brez otrok.

Peter in Jožek sta se je pa naveličala čakati. Kar naravnost sta jo mahnila po poti in pa na tisto stran, kjer leži domača vas. Doma se bosta pa pohvalila, da sta kar sama hodila, pa ju bodo še pohvalili, kako sta pogumna. Vsa vas bo govorila, da ni takih fantov, kot sta Kopišarjev Jožek in Murnikov Peter. Ta čast, ta ponos!

Naposled sta dospela v ravnino. Toda — — kje je zdaj domača vas, kje zvonik domače cerkve? — Kam naj se obrneja? — Ko bi bil vsaj kakšen človek blizu! — Pa ga ni! Strah se jima začne vzbujati v srcih. Kaj bo, če ne bo Mane? Kam naj gresta? — Ali naj ostaneta kar v gozdu? — Kaj pa, če pride cigán ali razbojnik? — Ali naj gresta do ljudi? Kdove, kakšni ljudje bivajo tukaj? Mogoče bi ju še nagnali, če bi povedala, zakaj sta zašla!? Tako! Zdaj imata.

Jok jima sili v oči. Tiho in vedno glasneje in glasneje kličeta Mano. Čez dolgo se jima res nekje oglasi. Poizvedovala je pri ljudeh, ki so bili na gori, po dveh fantičih, takih in takih. Naposled se je le dobil mož, ki je videl dva taka fanta, kakor ju je opisovala Mana. Šla je za sledom, vpraševala romarje in berače ob potu — dokler ni res na lastna ušesa zaslišala obupnih klicev porednih potepencev.

Pozno so se vrnilo vsi trije tisto nedeljo domov. Ko so pa prišli, je seveda Mana povedala, kaj jih je takó zadržalo. Par ostrih besed je slišal Jožek in vesel je bil, da je tako poceni opravil. Bal se je še kaj hujšega.

In danes? Danes je pa prišlo tisto »hujše«. Kazen za lansko hudo bijo. In ta kazen bolj pokori kot leskovka ali post.

Sin in hči.

Cvetinomirski.

Svečano in slovesno kakor o Veliki noči so zvonili zunaj zvonovi. V šumečih, pisanih krilih, jasnih jopicah in svilenih rutah so hodila po cesti rdečelična dekleta. Hodili so fantje v svetlih, rožastih telovnikih s težkimi srebrnimi verižicami, klobuke postrani, in so se veselo smejali. V solncu so se svetili mogočni, vihravi krivci, lesketale so se svilene rute in jasne jopice.

Mati je sedela sključena in zgrbljena v nizki, mračni, zatohli izbi kraj polodprtega okna. Ni slišala zvonov, ni videla mimohitečih deklet in fantov. Kakor ulita je sedela tiho na enem in istem mestu, nekaj šivanja v naročju, oči uprte v tla. Enakomerno je ubadala vela roka šivanko.

Duri se nanagloma hrupoma odpró — tako nanagloma in nepričakovano, kakor če začne v natlačeni cerkvi naenkrat goreti, pa zadrvi vsa množica v neredu proti uhodu na prosto — in v izbo plane dvajsetletna Nilka. Mati se ne zgane pri tem, še ozre se ne. Kakor prej visi njena glava globoko dol, le bolesten vzdih se ji izvije iz prsi.

Nilka si odveže ruto, zgrne jo lepo, jo zavije v papir pa jo položi na posteljo kraj omare.

»Mama, dajte no! ... Še ob nedeljah nimate nikoli miru s temi krpami ... Zunaj je tako lepo, solnce sije, in zvonovi zvonijo ... Kajne, da bova šli popoldne kam v vas? ... Stric Martin je rekel, da moram priti in vi z menoj ...«

Popravi si z rokama eno kito težkih kostanjevih lās, ki se ji hoče razplesti in pasti po hrbtu. Potem pa stopi prožnih, lahnih korakov čisto k materi.

»Saj boste šli, kajneda, mama? ... Zunaj je tako lepo, in stric Martin je tako dober. — Recite no! ...«

Deklica sklene roke na prsih, upogne beli vrat in upre v mater velike plave, sanjajoče oči.

»Recite no, mama ...«

Zdaj dvigne mati glavo in se nasmehne.

»Otrok! ... Kaj mi vse poveš! — Kje je pa Franc, da ga ni toliko časa domov?«

Nilka se vzravna.

»Franc? Menda je šel kam v gostilno. Ravnotako se mi je zdelo, kakor da slišim njegov glas, ko sem šla mimo Kmetiča. Dosti ljudi je danes tam.«

Mati iznova zavzdihne in povesi glavo. Zopet ubada njena roka šivanko.

Nilka vzame s police knjižico, pristavi stol kraj okna, tik matere, in jame čitati. Pa ne čita dolgo; nenadoma se spet zasmеji, zapre knjigo in se okrene k materi.

»Takah neumnosti pa res še svoj živ dan nisem brala ... zares ne ...! En par — uboj, roparji, ječa in nazadnje vislice ... Kdo pa je pustil to knjigo na polici? Ahá, gotovo jo je posodil kdo Francu? ... Že vem ...«

Zvonko se zasmije deklica; svetla vrsta zdravih zob se béli izza njenih svežih, rubinastih usten.

»Nilka, ne bodi otročja!« ji reče mati.

»Kaj bom otročja, saj sem že velika!« odvrne Nilka namah resno in položi knjigo nazaj na polico. »Kajne, da pojedete popoldne z menoj v vas, mati? ... Ah, mamica!«

Nilka vstane, se skloni k materinemu sesušenemu in izžetemu obrazu in jo prime rahlo za roko.

»Takrat, ko pride Slavko iz mesta domov na počitnice, bo pa drugače. Takrat pa ne boste imeli toliko dela, mama ... Slavka imam jaz tudi rada; vedno kaj zame prinese iz mesta ...«

Kakor iz sanj, z napolzatisnjenimi trepalnicami, se ozre mati v dekle. Hipoma pa zdrkne njena glava še niže na prsi, in nobena beseda ne more iz njenih ust.

»Otrok! Ne, veš, kaj je življenje ...«

Zunaj zapiha močan veter in odpre sunkoma okno nastežaj. V polnih tokovih se vlijejo solnčni žarki v mračno izbo. Glasno zvené in brné bučijo zvonovi v vetru. Materin obraz se sveti v žarki luči.

Nilka se nasloni z obema komolcema ob polico in strmi vun v jasni nedeljski dan, ki trepetá in drhti kraljevsko nad vso pomladno, z belim, blagodišečim cvetjem košatih jablan in črešenj posuto zemljo.

Po cesti prihiti sosedova Malči. Čisto nova je; prijetno šumí sivo, lesketajoče se krilo. Veliki, pisani slamnik je ves obšit in okrašen z živordečimi, bingljajočimi rožami. Ko pride Malči do okna in zapazi Nilko, postane in na ves glas se zasmije.

»Kaj pa ti tukaj? ... Pojdi no vun na solnce, lepo je zunaj ... Ta človek se ti pa menda nalašč zapre v izbo in zapahne duri kakor pred tatovi. Bodi no!«

Lepo zna govoriti Malči. Venomer se ziblje semintja in strmi s svojimi veselimi, poredno mežikajočimi očmi izpod slamnika v Nilko. Opre si včasih levico ob bok, zamahne z roko in se ozre s tihim smehljajem na licih po živahni cesti navzdol pravtako kakor človek, ki se mu mudi kdovekam, v lepe, vesele kraje, kjer zvoné vedno zvonovi veselja in kjer sije solnce sreče vedno ...

Nilka se zopet vzravna pa si položi roko na čelo. Njene plave oči se tiho smehljajo in začudeno opazujejo Malči.

»Povej, kam pa greš? Čemu si pa tako vesela?«

Malči zaziblje zopet glavo pa zamahne z roko.

»Kam da grem, vprašaš? ... Kako si čudna ... Ničesar ne ve, otrok. — V trgu bo veselica in moje prijateljice me čakajo tam. Tako

je, Nilka! Človek mora biti vendar vesel, zato živi! Če hočeš jokati, pa daj; nihče te ne bo motil...«

Zadnjikrat se okrene Malči s svojimi živimi očmi in s svojim veselim, polnim obrazkom do Nilke. Zahihita se še enkrat s svojim srebrno-donečim, zvonkim glasom, ki se trese kakor struna. Zasukne se potem urno na peti in odbrzi po cesti iz vasi. Še dolgo se lesketa veliki, pisani, z rožami okrašeni njen slamnik v solncu, sveti se, pa izgine za ovinkom.

»Kdo pa je bil?« vpraša mati. A se ne ozre in ne dvigne glave.

»Malči je bila. V trg gre na veselico,« odgovori Nilka z nasmehom. Vendar ji je do joka ob teh besedah.

Mati ne reče ničesar. Še globlje kloni njena glava, še bolj topo zro udrte, mrtve oči; roka ubada hitreje šivanko; ozke gubice ji prepregajo čelo in lica.

Nilka stopi sredi izbe, dvigne roke nad glavo in zavzdihne.

»Tudi jaz bi šla! Za Malči bi šla, ki zna tako lepo pripovedovati in se tako veselo smejati...«

V tem vstopi Franc. Vidno se opoteče k mizi in sede.

»Treba se ti je pretegovati, Nilka... Kdaj bo pa kosilo?... Hudo sem lačen...«

Ozre se s pijanimi, zakrvelimi očmi v sestro, opre se s komolcema ob mizo in skriva obraz v dlani.

Nenadoma se dvigne mati in stopi sključena in upognjena preko izbe. Franc si odmakne dlani od lic in hripavo zakašlja.

»Ali bo kmalu kosilo, mati?... Cel teden se ubijam, v nedeljo moram pa še stradati...«

»Tudi jaz sem že lačna,« dodane nehoté Nilka in se ozre v mater. S povešeno glavo obstane mati poleg mize.

»Ná, Franc, tukaj imaš zdaj suknjo zašito, ker si silil cel teden vame. Saj veš, prej nisem imela časa...«

Odloži mati na mizo zakrpano suknjo in dvigne glavo.

»Kje pa si bil, Franc?... Si videl Martinka? Ali je zopet pijan?... O, saj, še svojo dušo bo zapil ta človek...«

Franc se nasmehne.

»Videl sem ga in rekel je, naj pridem kaj v vas. Danes bo menda prav lepo doli pri Medvedu. Veliko ljudi bo. In novo šentjansko vino imajo, po osemindeset...«

Mati ne trene s trepalnicami. Le tiho vpraša:

»Pa kaj bi s tem?... Tudi se mi zdi, da si se ga danes že malo nalezel. Ali ni res? — Ali si bil pri Kmetiču?«

»Tam sem bil,« prizna Franc in skloni glavo. »Cel teden se trudim in ubijam! Še ponoči nimam miru! Vse žuljave in raskave imam že roke. Pa da bi si ga ne smel malo privoščiti? — Ali bo kmalu kosilo?«

»Počakaj malo, takoj bo!« reče mati tiho, skoro neslišno.

Nilka pa globoko zavzdihne.

»Oh, da bi že bilo!«

Mati se okrene.

»Tako bom pripravila...«

Naglih korakov oddrsa v vežo in nato v kuhinjo. Pri ognjišču zaropota z lonci in pripravlja kosilo. —

V izbi pa sloni Nilka na stolu kraj Franca. Pogovarjata se.

»Boš šel popoldne k Medvedovim in k stricu Martinu v vas?« ga izprašuje Nilka.

»Bom,« prikimava Franc. »Ali hočeš z menoj?«

»S teboj bom šla, da... Tako pusto je doma, tako dolgočasno... In maša nočejo z menoj...«

Pogovarjata se tja in sem, o tem in onem, dokler ne prinese mati polne skleda na mizo.

Zajemajo počasi s starimi, nerodnimi žlicami, in molčé med kosilom. Materi se roka trese kakor v mrazu. Globoko na tilnik ji je bila zdrknila pikasta nedeljska ruta.

Prvi odloži žlico Franc.

»Jej, ne bodi izbirčen!« ga sili mati in odloži tudi sama žlico.

Franc vstane.

»Kako bi jedel?... Nič boljšega nimamo ob nedeljah kakor ob delavnikih. Drugod je to drugače. Pride meso na mizo...«

Materi se roka še bolj strese.

»Pa imajo tudi denar,« odgovori pomišljevaje, z rahlim glasom.

Tudi Nilka se dvigne s stola. Stopi pred ozko zrcalo in si vzame iz kit zalasnice.

»Res, dolgo časa že nismo jedli mesa,« pravi. »Mislim, da ga še o Veliki noči ne bomo...«

Pogleda v mater s čudnim smehljajem okrog usten; žalost ji je v očeh. Razplete malomarno kiti in vrže dolge lase preko ramen. Strese z glavo. Pripravlja se na veselico.

Mati si zakrije obraz z obema rokama, nasloni se ob zid, in solze se ji uderó po licih.

»Saj bi dala, ko bi imela!... Še Bog, da je to... da nismo ravno lačni... Vesta, koliko zaslužimo. In štirje smo.«

(Konec prih.)

Božidar Hojnikov:

Potoček.

Ne daleč od hiše,
kjer jaz sem domá,
prijazen potoček
šumi in skakljá.

On mline in žage
poživlja z vodó
in ladjice moje
prenaša skrbnó.

Pa ribe in rake
v potoku lovim,
z vod co studeno
cvetice kropim.

Če se od vročine
poleti potim,
v valovih srebrnih
se rad ohladim.

Ko potok pozimi
pokriva trd led,
uživam veselje
neskáljeno spet.

Najprvo nalogo
lepó izvršim,
pa kučmo nataknem,
po ledu zdrčim.

Oj ljubi potoček,
ohrani te Bog,
ti meni si ljubši
ko gora in log.

Janko Polák:

Poletni večer.

Žabice regljajo
za vasjo.
Palčki, glej, igrajo
pod goró.

Lunica zaspano
se smeji.
Mati dete ziblje,
dete spi.

Pomladni pozdrav.

Fr. Ks. Steržaj.

Rži so zazelenele. Obronki okoli vasi so začeli izgubljati tisto čudno mrtvaško, zamazano, ilovici podobno barvo. Ščinkovci s sinicami in drozgom so se kosali med seboj in prepevali na vse pretege — in vsi naenkrat — — —

Belo, vse belo kakor nepopisana stran papirja, kakor nedolžna, od svetnega zla nepokvarjena otroška duša — se je svetlila in zlatila naša majhna koprivniška ravnina.

In Stanka in Ivko, tako živahno veseleča se prej spomladanskega razkošja — sta kakor onemela, kakor otrpnila.

Zopet dva dni, pa se je izpremenilo.

Snega ni več. Kakor da je izginil v prevročem objemu južne spomladanske noči . . .

Zelenje rži na polju poganja, kakor da jo kdo krepča, vzpodbuja, naj vztraja, naj hiti, da ne zamudi kakor druga leta — dneva rasti, dneva vstajenja, dneva, ki obeta poleg lepote in sočnosti prve pomladi tudi dni polnih stogov, žitnic in shramb.

Pozdravljena nad vse ljubka, ti prijazna, zelena, ti cvetoča pomlad!

Ne dolgo, Stanka in Ivko, in vajin majnik bo tudi tu. Veselita se ga! Pozdravljajta ga! Vajin dan — ne eden — vajini dnevi prihajajo! Mogočni, zmagujoči dnevi lepših in boljših časov. Ne samo vama — rodovom, ki jih bodo gledali sami — ne samo gledali, uživali, doživljali in trgali sadove — teh dni, te dobe vstajenja, sedaj šele zeleneče, razvijajoče se — naše slovenske domovine!

Le pozdravljajta, Stanka in Ivko, ta dan, to pomlad, to bujno zelenečo in razvijajočo se pomlad našega naroda!

To je vajina pomlad — pomlad mladine!

Bodi pozdravljena! Bodi blagoslovljena, ti naša nova pomlad!

O, da bi ti kmalu minili ponočni mrazovi in podnevni viharji, in da bi ti zadehtelo cvetje v varnem zavetju in da bi se v gorkem ozračju prikazal prvi sad!

To želimo drhté — mi stari, ki vemó, kako nevarna je pomlad . . .

Da bi skoro red, mir in zadovoljnost zavela po širni domovini!

Brat ob bratu, sestra ob sestri kot cvet ob cvetu . . . Vsi dehteči domovju v čast, vsi rastoči domovju v blagor!

Pozdravljena, pomlad!

Drobiž.

Najstarejši časopis na svetu. V mestu Peking na Kitajskem izhaja časopis, ki je bil ustanovljen že pred 1024 leti, je torej najstarejši časopis na celem svetu.

Eiffelov stolp. V Parizu so postavili po načrtu inženirja Eiffela od dne 28. januarja 1887 do 31. marca 1889 velikanski stolp, visok 300 metrov. Imenujejo ga po inženirju. Štirje stebri tvorijo podstavek, vsaka stran ima 130 metrov dolžine. Med posameznimi stebri je precejšen trg. Prvo nadstropje se nahaja v višini 68 metrov, torej v višini ljubljanskega gradu; stran je dolga 65 metrov. Drugo nadstropje se dviga 116 metrov nad trgov, stranica je še zmiraj 30 metrov dolga. V višini 190 metrov se štirje stebri strnejo v enega, in 206 metrov nad trgovom je tretje nadstropje s stranico šestnajst metrov in pol. Tam je tudi obednica za 800 oseb. Torej tako visoko kakor na sedlu Šmarne gore. Štirje balkoni nudijo krasen razgled, ki gre 140 km daleč, torej tako daleč kakor iz Ljubljane do Gradca ali dvakrat do Trsta. Število stopnjic od tal do zadnje višine je 1792.

Kratkočasnice.

Cerkovnik: »Oče Gombačev, vi boste pa enkrat hlače izgubili!« — **Gombač:** »Jaz? Kako to?« — **Cerkovnik:** »Vselej vržete hlačni gumb v moj nabiralnik. Kam bo to?«

Teta: Le vzemi si še pogače, Dorček, ako nimaš dovolj!« — **Dorček:** »Tetka, kar vi mi jo dajte; jaz nikoli ne vem, kdaj imam dovolj.«

Sodnik (priči): »Ali ste bili že kdaj kaznovani?« — **Gospica (sramežljivo):** »Ah, da — enkrat!« — **Sodnik:** »Radi česa?« — **Priča:** »Radi poštnega prestopka.« — **Sodnik:** »Ali z zaporom?« — **Priča:** »Tega ne — a v denarjih!« — **Sodnik:** »Za koliko vsoto?« — **Priča:**

»Za dvajset vinarjev, ker sem djala na pismo premalo znamk.«

Deklica: »Prosim za 20 vinarjev kruha.« — **Prodajalka:** »Ali belega ali črnega?« — **Deklica:** »Ne vem. Bo za enega slepega.«

Nekdo prisopiha na kolodvor, ko je vlak že odšel. Vrtar ga potolaži: »Le počasi! Boste tudi počasi lahko prepozno prišli!«

Slovstvo.

Fran Erjavec: Izbrani spisi. Uredil Ivan Dornik. I. zvezek. Povesti. V Ljubljani, 1919. Založila Jugoslovanska knjigarna. Cena: K 20.—. Z draginjsko doklado K 24.—. Nam starejšemu rodu je bil Erjavec nad vse ljub vodnik in učenik v božji naravi. S kakšno slastjo smo čitali — in kolikrat prečitali! — njegovo »Mravljjo«, »Raka«, opise letnih časov, zlasti pa njegove »Domače in tuje živali«. Pa tudi njegove povesti so nam bile mile radi lahnege sloga in domačih opisov. Mlajši rod znabiti Erjavca manj pozna in čisla — mnogorabljenе knjige so šle pač pot vsega minljivega. Zato z radostjo sprejemamo novo izdajo Erjavčevih spisov: mnogo mikavnege bo imel povedati še tudi novemu rodu. Prvi izdani zvezek obsega naslednje povesti: Na strijčevem domu — Zamorenjeni cvet — Hudo brezdno — Ni vse zlato, kar se sveti — Huzarji na Polici — Veliki petek — Avguštin Ocepek — Izgubljeni mož — Božični večer na Kranjskem. Troje teh povesti je bilo že l. 1913. natisnjenih tudi v III. zvezku Grafenauerjeve zbirke.

Bob za mladi zob. Pesmi za mladino. Zbral Cvetko Golar. V Ljubljani, 1920. Založila Jugoslovanska knjigarna. Cena: K 10.—. Z draginjsko doklado K 12.—. To je zbirka 41 zabavnih pesmi za otroke, večinoma za mlajšo deco. Šolske knjižnice bodo rade segle po nji. Pa tudi za godovna darila je primerna že radi lične, barvane naslovne strani. Za-

stopani so v njej pesniki: Fr. Levstik, Cankar, Župančič, Golar, Kette, Murn, Pugelj i. dr. Izbor se nam zdi malo enostranski.

Listnica uredništva.

V. Ž.: Ni še zrelo. — Zorka Zv.: Drugo leto; za letos prepozno došlo. — G. A. Č.: Prav radi bi ustregli, ko bi bila snov mičnejša. — J. V.: To pa še ni za tisk. — Cvetana:

Vidi se jima, da sta prvenki. Upamo, da boste še kaj boljšega poslali. — Dušan: Ne, ne! Pesnik ne boste! — Fr. Š.: Pomlad opisovati je zelo nehvaležen posel! Pogled nam več pove ko tisoč lepih besedi. — Olga: Prav čedno! Uživate se le še bolj v otroško dušo in uvažujte, kako daleč more otroška domišljija. Kdor ni otrok med otroki, jim ne bo nikoli ne zanimivo pisal, ne lepo pel. — Doljan: Gotovo! Število narašča. A z njim naše skrbi, kako bomo mogli ustreči. Včasih je bilo narobe. Potrpimo drug z drugim!

Besedna zastavica.

(Zvezdana).

V tej zastavici dobite sledeče pomene:

	a	1. Soglasnik.
	a a a	2. Del pohištva,
	a a a a a	3. Gozdno drevo.
a	a a b b b b	4. Del posteljne oprave.
	b c č d d	5. Vidiš na drevju.
	e e e	6. Del obleke.
	e	7. Soglasnik.
	e e e	8. Rastlina.
	i i i j j	9. Ptica roparica.
	j j j	10. Del hiše.
	k k k l l	11. Glodavec.
	l l l l m n n	12. Nadležna reč.
	n n o o o p p p r	13. Stolno mesto.
r	s š u u z z z z z ž	14. Kraj miru.

Po sredi bereš znan slovenski pregovor.

Uganka.

1 2 3 4 5

Črna sem stvar — pa zlobna nikdar,
kuhajo me — uživajo ne. — Kdo sem?

1 2 3 5 4

Nekdaj ponosno mesto, zdaj sem pa komaj vas:
tako me pre naredil je neizprosni čas. — Kdo sem?

Rešitev rebusa v 1.—2. številu „Vrtca“:

Že petkrat deset let bo letos minilo,
kar prvokrat »Vrtec« je stopil med svet.
Navdušeno čuje naj naše voščilo:
Naš »Vrtec« živi naj še petdeset let!

Rešitev skakalnice v 1.—2. številu „Vrtca“:

Knjiga je naše pozemsko življenje.
List, ki nanj pišemo, slednji je dan.

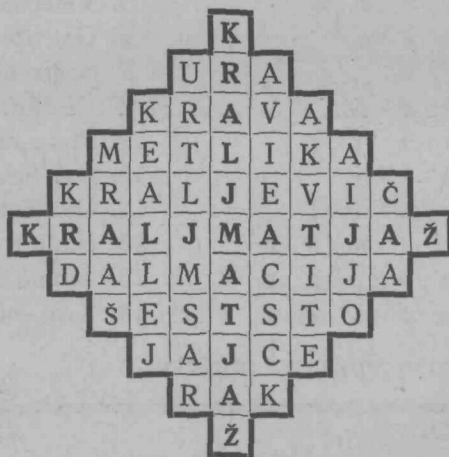
Kadar nam ura bo bila ločenje,
takrat popisana zadnja bo stran.

Pišimo vedno v to knjigo tako,
da se v nji blagih del sveti zlato.

Rešitev rebusa v 3.—4. številu „Vrtca“:

Kar je v srcu, to je tudi na jeziku.

Rešitev demanta v 3.—4. številu „Vrtca“:

Čitajte!

Naročniki! Zvišati bomo morali naročnino. V začetku leta smo nastavili tako nizko ceno, ker smo upali, da bodo cene polagoma padale, ali da se vsaj ne bodo več dvigale. Cene v tiskarnah pa so nenadoma zopet silno poskočile, in list moramo ustaviti, ako nas naročniki dobrohotno ne podpro. In v svoje naročnike zaupamo. Saj bi bila res velika škoda, ako bi „Vrtec“ v svojem 50. letu moral prenehati, in bi „Angelček“ ne prihajal več med svoje ljube naročnike, tem večja bi bila škoda, ker vsled draginje tako manjka dobrih mladinskih knjig.

Naročnina za vse leto znaša: za „Vrtec“ z „Angelčkom“ 18 K, za „Angelček“, sam 6 K (za „Vrtec“ sam 12 K). Tiste, ki ste za letos naročnino že plačali, prosimo, da nam določite za „Vrtec“ z „Angelčkom“ še 8 K, za „Angelček“ sam še 3 K (za „Vrtec“ sam 5 K). Pošljete lahko po priloženi položnici, ali pa izročite denar gospodični oziroma gospodu, kateremu ste v začetku leta dali naročnino. Če morete kaj več utrpeti, s hvaležnostjo sprejmemo. Čim več naročnine bomo dobili, tem več Vam bomo poslali. Ako bi nam pa od vaših doneskov celo kaj ostalo, bi šlo za prepotrebne dijake.

Imena rešilcev.

Skakalnico in rebus v 1.—2. števu. »Vrtca« so prav rešili: Minka Brenk v Ljubljani (Lichtenturnov zavod); Marica Vajda v Ptuj, Fr. Bohanec, dijak v Mariboru; Julka in Karolina Češarek v Nemški vasi pri Ribnici; Vida Jagodič in Jagodič Boris v Celju; Nada Stermecki in Grilanc Marija, Krušič Danijela, Radej Marta, Županek Ida, Pograjc Marica in Pilko Ivanka v Celju; Čampa Fr., Lavrenčič Ant., Hudolin Karolina, Oražem Ivana, Lavrič Marija in Cvar Ljudmila v Sodražici; Jakob Langerholz in Ivanka Potočnik v št. Lenartu pri Šk. L.; Škrabar Margareta in Mirnik Antonija, Jecel Marija, Škofca Angela, Šlaker Marija, Strmecki Marija, Žist Ana v Celju.

Samó skakalnico so prav rešili: Branko Manfreda v Ljubljani, Bischof Rudolf Štrukelj Franci, Pezdir Edvard, učenci III. r. na Viču; Micka Sternadova, Cilka Slokanova in Lizika Piklova v Braslovčah; Gerti Willmann v Ljubljani; Kalan Veronika v Ljubljani; Ter. Zupančič v Dol. Nemški vasi; Manfredo Branko v Ljubljani.

Samó rebus so prav rešili: Bischof Mimica in Hedica, učenki št. jakobske šole v Ljubljani, Karlo Osterman, Milena in Drago Kunc v Novem mestu, Marija Peterlin v Ljubljani; Jak. Ogrizek, št. Urška gora; Francka Kos, Filumena Alekšič v Mariboru; Dular Marjan v Ljubljani; Ciril in Franc Sem v Ljubnem; Selevšek Jožef pri Sv. Katarini nad Trb.; Vladko Regally, Fröhlich Hubert v Ljubljani; Nada, Boris in Davorin Cijan v Ptuj; Milan Tominc v Kranju; Milena Blaganje in Vilma Hribar v Šmihelu pri Novem mestu; Jeločnik Hubert, Bachal Karol in Legedič Ciril v Kamniku; Dragica Vajevc, Vilma Korsika, Mici Žagar, Zofi Kerin, Tončka Pogačnik v Šmihelu pri N. m.; Dragica Ocepek v Trbovljah-Vode; Peric Marija; Pecca Končan v Rožni dolini; Igor Zupan v Ljubljani; Angela Gospodarič v Ljubljani; Benedičič Milica, Pavlovčič Nežka, Dim Hema, Verdir Stanka, Javornik Krista in Pavla, Pisansky Pavlina, Žitnik Francka, Habjan Helena, Rus Cirila, Pavlin Danica, Drašler Mili, Križan Mici, Lavrinšek Kristina, Knez Ana, Ljudmila Hribar, Štraus Vida, Vehovec Cirila, Drčar Milka, Uhan Ivana, Popovič Dragica, gojenke I. raz. m. š. v samostanu D. N. d. v Šmihelu, Drašler Fina, Pogačnik Marica, goj. III. raz. m. š. v Šmihelu. Hace K., Požek Marija in Danica, Kulovic Marija, Lavrin Katka, Šobar Marija, Furlan Ana, Burgar Cilka, Kalčič L., Premru Mira, Pintar Cecilija, Anžič Marija, učenke I. r. m. š. v Šmihelu pri Novem mestu, Kokalj Simona in Niklsbacher Magda, Schleimer Mija v Ljubljani, Milan in Anica Puštršek na Zdolah pri Kozjem; Kastelic Gacriél in Loborec Venceslav v Ljubljani; D. Vojska, Fr. Šešek, R. Saje, R. Tomšič v Novem mestu; Franč. Martinčič v Cerknici, Belak Kandida v Celju.

Rebus in demant v 3.—4. števu. »Vrtca« so prav rešili: Jesih Ivica, Levce Mici in Anica, Cirkjati Julči, Kramar Gelca, Trelec Fani, Ocepek Dragica, Hunšek Valči, Kramar Fani in Pavla, Berger Marta, Pauscher Jos. v Trbovljah-Vode; Dolenc Boris v Novem mestu; Pavel Göstl v Ljubljani, Alekšič Filumena v Mariboru, Jelica in Milica Grilc na Studencu pri Krškem; Sem Ciril in Franc v Ljubnem; Miladin in Savica Omerzu v Ptuj; Jožek Brišnik v Braslovčah; Erika Kamenšek, Gelca Dular, Milica, Slavko in Danica Luštek v Kandiji; Julka in Karolina Češarek v Nemški vasi pri R., Muropoljski, Anton Jandl, Hugon Dekleva in Zdravko Kajnih v Mariboru; Viktor Födransperg v Ljubljani; Benkovič Marijana v Kamniku; Slavka Kramer v Mekinjah; Šesek Helena, Žagar Mici, Lapanja Marica, Koščak Julijana, Žagar Marija v Šmihelu; Marija Plavšak v Trbovljah; Roman, Ivo in Leva Modic v Ljubljani; Vida Jencič v Mariboru; Svetopolk Pivko v Mariboru; Marjan Bajuk v Novem mestu; Lizika Piklova in Jakob Slokan v Braslovčah; Marija Peterlin v Ljubljani; Cilka Slokanova, Rožica Puncerjeva, Marica Marovtova in Malči Kraljeva v Braslovčah; Rasinger Angela, Žgur Ana, Rihar Lojzka, Rakovec Vera, Čuk Zmaga, Špec Anka, Jernay Frida, Hribernik Karla, Adamič Mici, Wilfan Jela, Dolenc Elza, Zavrtanik Marica, Miletič Viki, Likozar Iva, gojenke II. meščanskega razreda notranje šole pri Uršulinkah v Ljubljani; Krušič Aleksandra in Helena v Celju; Nada Verbič v Ljubljani; Nikolaja Bučar v Ljubljani; Branko Manfreda v Ljubljani; Boris in Vera Koman v Radovljici.

Samó demant so prav rešili: Ivana Jernejčič v Radečah pri Z. m.; Eberl Ina, Medica Lida in Volarič Meri v Ljubljani; Vorsič Ant., Cigan Fr. in Jože, Oblak Ciril na Rakovniku; Rakovec Jospina in Anica Železnik v Ljubljani; Marica, Ivan in Josip Marovt v Gor. Gorčah pri Braslovčah; Micika in Gelca Jančičeva iz Jurkloštra pri

Laškem; Ivan Grčar na Brdu; Roman Čelik v Novem mestu; Albina in Vilko Jarc, Mirna; Jakobina Zitek v Novem mestu; Ljubica Zelenik v Ljubljani; Fr. Cundrč v Gorjah; Marija in Jožefa Kašič v Mirni; Joško Ferenčak v Ljubljani; Sotlar Marija, Haller Olga, Bezljaj Pavla, Trbovc Marija, Gospodarič Franja iz Radeč pri Z. m.; Malčka Draksler, Edita Šimenc, Strgljic Matina, Krulej Pavel, Minka Trepečnik, Renko Venceslav na Zid. mostu; Fuks Karel, Pernišek Fr., Fuks Slavko, Mrežar Leopold, Gospodarič Franja iz Radeč pri Z. m.; Marija Štubelj v Mariboru; J. Sever, F. T. Župan, D. Vojska, L. Medvedšek, R. Saje, F. Sešek, J. Ahlin, J. Majcen, V. Skok v Novem mestu; Fridrika Kokalj v Ljubljani; Metod Mikuž v Šmarju na Dol.; Jaroslav Tokan v Ljubljani; Perkavec Peter v Mostah; Ljudmila Zitterschlager v Ljubljani; Marg. Bevec, Pavla Kapš, Poldka Kralj, Anica Janc, Marica Klinc, Olga Zupančič, Jožica Jakše, Miha Globočnik, Agela Javornik, Mimica Feršek in Mici Čeligoj, učenke ljud. in mešč. šole v Šmihelu pri Novem mestu; Benedičič Milica, Pavlovčič Nežka, Dim Hema, Verdir Stanislava, Pavlin Danijela, Pisansky Pavlina, Žitnik Franciška, Rus Cirila, Križan Marija, Drašler Ljudmila, Štraus Vida, Lavrinšek Kristina, Knez Ana, Hribar Ljudmila, Vehovec Cirila, Drčar Emilija, Uhan Ivana, Popovič Draža, gojenke I. b. razr. mešč. šole v Šmihelu pri Novem mestu; Dožek Marija in Danica, Hace Kristina, Burgar Cecilija, Kulovic Marija, Lavrin Katarina, Šobar Marija, Furlan Ana, Kalčič Ljudmila, Premru Marija, Pintar Cecilija, Anžič Marija, učenke I. b. razr. mešč. šole v Šmihelu pri Novem mestu; Pogačnik Marica, Pavlin Malči, Drašler Fina, gojenke III. razr. mešč. šole v Šmihelu pri Novem mestu; Radko Cerkvenik v Boh. Sr. vasi.

Opomba. Prekasno došle rešitve se niso mogle več upoštevati. Pošiljajte rešitve — ne v Ljubljano! — ampak na uredništvo »Vrtca«, Roval, p. Radomlje! V prihodnje bomo mogli objaviti le tiste rešilce, ki se zglasijo tekom prvih 14 dni po izidu lista.
